

Refleksje „zdrajcy”

Reflections of a “traitor”

Stanley W. Raczek

Manor Ridge Lane, San Diego, California 92130

Streszczenie. Stanley W. Raczek, komandor US Navy w stanie spoczynku, jeden z inicjatorów polsko-amerykańskiej współpracy w dziedzinie psychiatrii wojskowej, w artykule zatytułowanym przekornie „Refleksje «zdrajcy»” przedstawia okoliczności swojej emigracji do Stanów Zjednoczonych Ameryki i służby w Amerykańskiej Marynarce Wojennej na stanowisku lekarza psychiatrii. Przedstawia motywy odnowienia kontaktów z ojczystym krajem na początku lat 90. oraz obszary swojej wielostronnej aktywności na tym polu, zwłaszcza zaangażowanie w rozwój kontaktów polskich i amerykańskich psychiatrów wojskowych. Pisz o wdrażaniu nowoczesnych form diagnostyki i leczenia zaburzeń psychicznych związanych ze stresem bojowym, w szczególności o zastosowaniu technologii wirtualnej rzeczywistości (VR) w leczeniu zespołu stresu pourazowego (PTSD). Przedstawia chronologicznie tematykę oraz uczestników trzech polsko-amerykańskich sympozjów naukowo-szkoleniowych, które odbyły się w latach 1998–2001 w Warszawie, Krakowie i San Diego. Omawia swoją rolę w organizowaniu warsztatów terapii PTSD wspomaganą VR w 2007 r. w Warszawie, pod kierunkiem prof. Brendy K. Wiederhold i dr. Jamesa Spira – specjalistów o światowej renomie w tej dziedzinie. Liczne wysokie wyróżnienia za tę działalność, m.in. najwyższym odznaczeniem Polskiego Towarzystwa Lekarskiego „Gloria Medicinæ” oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej, pozwalają autorowi wierzyć, że nie był „zdrajcą” i że nawet żyjąc poza krajem, dobrze służył Polsce.

Słowa kluczowe: psychiatria wojskowa, stres bojowy, leczenie PTSD

Abstract. Stanley W. Raczek, CDR (ret.), MC, USN, one of the initiators of Polish-American military psychiatric cooperation describes in his article, titled somewhat perversely “Reflections of a ‘traitor’”, the circumstances of his emigration to the United States and his service as a military psychiatrist in the US Navy. He explains his motives to renew contacts with his native country in the early nineties and his various activities in this area particularly his involvement in the development of the collaboration between Polish and American military psychiatrists. He describes introduction of new approaches to diagnosis and treatment of psychiatric disorders related to combat stress, particularly with the use of virtual reality (VR) in treatment of Post Traumatic Stress Disorder (PTSD). The author chronologically describes themes and participants of three Polish-American scientific symposia that took place from 1998 to 2001 in Warsaw, Krakow and San Diego. Raczek describes his role in organizing of 2007 workshops about VR-supported PTSD therapy in Warsaw under the direction of Prof. Brenda K. Wiederhold and Dr. James Spira; both world-renowned experts in this field. Multiple recognitions of these activities, among them the highest medal of the Polish Medical Association, “Gloria Medicinæ” and the “Knight’s Cross of the Order of Merit of the Republic of Poland” proved to the author that he was not a “traitor” and in fact served Poland well, even when living outside of his homeland.

Key words: combat stress, military psychiatry, treatment of PTSD

Nadesłano: 17.02.2021. Przyjęto do druku: 30.03.2021

Nie zgłoszono sprzeczności interesów.

Lek. Wojsk., 2021; 99 (2): 93–102

Copyright by Wojskowy Instytut Medyczny

Adres do korespondencji

CDR Stanley W. Raczek MC, USN (Ret.)

Manor Ridge Lane, San Diego, California 92130

e-mail: sw.raczek@gmail.com

Kiedy po ukończeniu studiów doktoranckich, wiosną 1975 r. udałem się do Kliniki Psychiatrycznej Akademii Medycznej (AM) we Wrocławiu, aby jej ówczesnemu kierownikowi prof. B. oddać manuskrypt rozprawy doktorskiej i podpisać kontrakt na stałą pracę, zostałem poinformowany przez profesora, że mój etat otrzymał „świeżo upieczony” absolwent AM, syn prof. M., pierwszego sekretarza organizacji partyjnej na uczelni. W ciągu 24 godzin musiałem wyprowadzić się z Domu Asystenta na Biskupinie. W jednej chwili stałem się bezrobotny i bezdomny. Byłem w szoku, nie byłem przygotowany

na taką ewentualność, nie wiedziałem, co robić. W tej sytuacji postanowiliśmy z żoną wyjechać na kilka dni wakacji do Turcji. Z wakacji tych nie wróciliśmy do Polski. W drodze powrotnej zatrzymaliśmy się w Wiedniu, gdzie po sześciomiesięcznym pobycie w obozie dla uchodźców w Traiskirchen koło Wiednia otrzymaliśmy azyl polityczny w USA. W marcu 1976 r. wylądowaliśmy w Nowym Jorku.

Bez znajomości języka angielskiego, bez pieniędzy i bez żadnych kontaktów osobistych, pierwsze lata emigracji w Stanach nie były łatwe. Ale nie narzekaliśmy,

cieszyliśmy się wolnością, z optymizmem patrzyliśmy w przyszłość. Żona znalazła pracę w jednej z większych firm odzieżowych na Manhattanie, ja dostałem pracę jako „pomocnik lekarza” (praca biurowa) w prywatnym gabinecie radiologicznym na Brooklinie. Za pierwsze zaoszczędzone pieniądze kupiłem dwie książki: słownik polsko-angielski i amerykański podręcznik medycyny dla lekarzy obcokrajowców. Po zdaniu egzaminów nostryfikacyjnych (E.C.F.M.G. – 1977, i FLEX – 1978) dostałem się na czteroletnią amerykańską rezydenturę z psychiatrii w Beth Israel Medical Center na Manhattanie (w USA nie uznaje się rezydentur zagranicznych). Zaczęliśmy się powoli urządzać, ale bardzo trudno było pogodzić nam się z myślą, że już nigdy do Polski nie będziemy mogli pojechać, że już nigdy nie spotkamy się z rodzicami, z rodzeństwem. Wybór polskiego papieża Jana Pawła II w 1978 r. podsunął nam pewien dość ryzykowny pomysł. Otóż dowiedzieliśmy się, że polski rząd komunistyczny, choć bardzo niechętnie, pozwalał starszym, „nieproduktywnym” osobom wyjeżdżać z pielgrzymką do polskiego papieża do Watykanu. Mieliliśmy nadzieję, że może naszym rodzicom uda się wybrać do Rzymu, a tam moglibyśmy się z nimi spotkać. Jedynym sposobem, aby zrealizować te plany, było wstąpienie do Amerykańskiej Marynarki Wojennej, która miała wojskowy szpital w Neapolu.

Przed ukończeniem rezydentury w Beth Israel Medical Center skontaktowałem się z Biurem Rekrutacyjnym Navy w Nowym Jorku. Wypełniłem odpowiednie dokumenty, zdałem egzamin praktyczny w Centrum Medycznym Bethesda w Maryland i po zakończeniu rezydentury (1982) dostałem przydział do Naval Medical Center w Portsmouth, w Wirginii (jedyne stanowisko psychiatrii w Neapolu było już wtedy zajęte na cztery lata przez innego psychiatrę). Czteroletni pobyt w Portsmouth wspominały bardzo miło; tam zgłębiałem „tajniki” psychiatrii wojskowej, poznaliśmy wielu przyjaciół, tam urodziła się nam pierwsza (i jedyna) córka Kasia. W 1986 r. wyjechaliśmy z Wirginii, z niespełna 2-letnią córką, na placówkę do Włoch, do Bella Napoli.

Byliśmy zachwyceni Neapolem, jego zabytkami, gościnnością neapolitańczyków. Kasia wychowywała się w trzech językach: chodziła do amerykańskiego przedszkola, ucząc się angielskiego, na ulicy bawiła się z włoskimi dziećmi, które uczyły ją włoskiego, a w domu rozmawialiśmy z nią po polsku. Przyjazd naszych rodziców do Włoch stał wciąż jednak pod wielkim znakiem zapytania. Ale nasza cierpliwość przyniosła w końcu owoce: po kilku latach oczekiwania, na zaproszenie naszych włoskich przyjaciół, moi rodzice przyjechali do Neapolu. My osobiście w dalszym ciągu nie mogliśmy nawet marzyć o przyjeździe do Polski.

Wstępując do US Navy, zdawałem sobie sprawę z tego, że praktycznie na zawsze zamykam sobie drogę powrotną do kraju. Pracownik Urzędu Bezpieczeństwa

w Miliczu, który wydał nam paszporty na wyjazd do Turcji, przysyłał nam przez znajomych pogroźki, że gdybym kiedyś zdecydował się na przyjazd do Polski, będę sądzony za „zdradę Ojczyzny” i mogę być wysłany na „długie wakacje na Syberię” (po ukończeniu studiów medycznych w Polsce, jak każdy absolwent wyższej uczelni w Polsce otrzymałem stopień kaprała Ludowego Wojska Polskiego), a w USA wstąpiłem do „wrogich” amerykańskich sił zbrojnych.

Sytuacja zmieniła się dopiero w 1991 r., kiedy system komunistyczny zaczynał się rozpadać. Po szesnastu latach od chwili opuszczenia Polski zdecydowałem się odwiedzić rodzinny kraj. Z Neapolu, gdzie wówczas pełniłem służbę jako psychiatra w Amerykańskim Szpitalu Wojskowym, jechałem do Polski pełen niepokoju. Obawiałem się, że komuniści, którzy jeszcze nie oddali całkowicie władzy, przypomną sobie moją „zdradę” i wysłać mnie na te „długie wakacje” na Syberię. Ale tęsknota za rodziną, za przyjaciółmi, których bez pożegnania zostawiłem w kraju, a zwłaszcza tęsknota za rodzinnymi górami Beskidu Żywieckiego była silniejsza niż obawa przed zemstą „niedobitków komunistycznych”. Pierwsza wizyta w Polsce, po tylu latach nieobecności, była dla mnie niezapomnianym przeżyciem. Rodzina, która pogodziła się z myślą, że mnie już nigdy w Polsce nie zobaczy, była szczęśliwa.

W październiku 1993 r. Stowarzyszenie Polskich Psychiatrów i Neurologów w Ameryce (Association of Polish Psychiatrists and Neurologists in America – APPNA), którego byłem współzałożycielem, zorganizowało pierwszy szkoleniowo-informacyjny wyjazd amerykańskich psychiatrów polskiego pochodzenia do Polski. Oprócz mnie w skład delegacji weszli: dr Maria Paluszny z Michigan i dr Stanisław Golec z Detroit. Odwiedziliśmy szereg ośrodków psychiatrycznych, przedstawiając problemy psychiatrii amerykańskiej, mówiąc o naszej polonijnej psychiatrycznej organizacji i jej celach. W Łodzi zostaliśmy zaproszeni przez płk. prof. Antoniego Florkowskiego, ówczesnego komendanta Instytutu Higieny Psychiczej WAM (IHP WAM), do złożenia wizyty w tej placówce. Po oficjalnym spotkaniu członków amerykańskiej delegacji z personelem instytutu zostaliśmy zaproszeni do gabinetu prof. Florkowskiego, gdzie otrzymałem z jego rąk symboliczny upominek – czapkę rogatywkę podpułkownika Wojska Polskiego (ryc. 1.). Zrozumiałem, że polscy koledzy nie uważają mnie za zdrajcę i że mogę w Polsce czuć się bezpiecznie. Wydarzenie to zdopingowało mnie do aktywnej działalności w organizowaniu współpracy wojskowych psychiatrów amerykańskich z wojskowymi psychiatrami polskimi.

W czerwcu 1998 r. udała się do Polski czteroosobowa delegacja amerykańskich lekarzy wojskowych, w tym trzech psychiatrów: CAPT Michael Bailey – zastępca Szefa Oddziału Psychiatrii w Naval Medical Center w San Diego (NMCS), COL George Pierożyński – psychiatra,

Rycina 1. PLK prof. A. Florkowski, w asyście PLK prof. A. Araszkiewicza, wręcza CDR S.W. Raczkowi rogatywkę podpułkownika WP, IHP WAM w Łodzi, 11.10.1993 r.

Figure 1. COL Prof. A. Florkowski, assisted by COL Prof. A. Araszkiewicz hands a Polish Forces LTCOL four-cornered cap to CDR S.W. Raczek, IHP WAM in Łódź, Oct. 11, 1993

emerytowany pułkownik US Army, CDR Stanley W. Raczek – Szef Służby Zdrowia Psychicznego w amerykańskim Szpitalu Marynarki Wojennej w Neapolu (US Naval Hospital Naples Italy). Amerykańskiej delegacji przewodniczył CAPT Albert Shimkus, zastępca dowódcy tego szpitala. Organizatorami spotkania ze strony polskiej byli w Warszawie PLK prof. Eugeniusz Dziuk – Komendant Centralnego Szpitala Klinicznego Wojskowej Akademii Medycznej (CSK WAM), i PLK dr med. Stanisław Ilnicki – kierownik Poradni Zdrowia Psychicznego (PZP), tamże (ryc. 2.).

Tematyka spotkania warszawskiego obejmowała: „Psychologiczne i medyczne aspekty użycia broni chemicznej i biologicznej na współczesnym polu walki” (CAPT A. Shimkus), „Zespół Zatoki Perskiej” (CAPT M. Bailey), „Leczenie zaburzeń depresyjnych w amerykańskich Siłach Zbrojnych” (CDR S.W. Raczek).

Kolejnym etapem wizyty delegacji amerykańskiej w Polsce był Kraków. 10 czerwca odbyło się tam

Rycina 2. Wizyta delegacji amerykańskich lekarzy wojskowych w CSK WAM w Warszawie; (od lewej) PLK prof. W. Marczyński, COL G. Pierożyński, CDR S.W. Raczek, PLK prof. E. Dziuk, CAPT A. Shimkus, PLK S. Ilnicki, CAPT M. Bailey, 8.06.1998 r.

Figure 2. Visit of US military physicians to the CSK WAM in Warsaw; (from left) COL Prof. W. Marczyński, COL G. Pierożyński, CDR SW Raczek, COL Prof. E. Dziuk, CAPT A. Shimkus, COL S. Ilnicki, CAPT M. Bailey, June 8, 1998

Rycina 3. Uczestnicy I Sympozjum Psychiatrów Wojskowych Polski i Stanów Zjednoczonych AP w Krakowie, 10.06.1998 r.

Figure 3. Participants of the 1st Symposium of Polish and US Military Psychiatrists in Krakow, June 10, 1998

Pierwsze Sympozjum Naukowe Psychiatrów Wojskowych Polski i Stanów Zjednoczonych AP, którego organizatorami byli płk prof. Antoni Florkowski i płk prof. Wojciech Gruszczyński z IHP WAM w Łodzi. Spotkanie w Krakowie zaszczylił swoją obecnością Szef Służby Zdrowia Wojska Polskiego, płk dr med. Andrzej Trybusz, który oficjalnie otworzył obrady, podkreślając znaczenie kontaktów Służb Medycznych Polski i USA (ryc. 3.).

W czasie konferencji prezentowane były m.in. takie tematy, jak „Zadania i możliwości oraz struktura organizacyjna polskiej psychiatrii wojskowej w okresie restrukturyzacji sił zbrojnych” (płk A. Florkowski), „Organizacja i cele amerykańskiej psychiatrii wojskowej” (CDR S.W. Raczek), „Aspekty psychiatryczno-psychologiczne w masowych katastrofach i nadzwyczajnych zagrożeniach” (płk J. Kocur), „Zespół Szybkiej Interwencji Psychiatrycznej – doświadczenia amerykańskie” (CAPT M. Bailey), „Aktualne problemy orzecznictwa wojskowo-psychiatrycznego” (płk S. Ilnicki) oraz „Problematyka udzielania pomocy psychiatrycznej na współczesnym polu walki w świetle doświadczeń psychiatrów wojskowych Stanów Zjednoczonych” (COL G. Pierożyński) (ryc. 4.).

Druga polsko-amerykańska konferencja psychiatrów wojskowych odbyła się w październiku 1999 r. w San Diego, USA. Delegację polską reprezentowali płk A. Florkowski, płk S. Ilnicki, płk W. Gruszczyński oraz mjr Z. Wawrzyniak. Organizatorami konferencji ze strony amerykańskiej byli: RADM Alberto Diaz, CAPT M. Bailey oraz CDR S.W. Raczek (ryc. 5.).

Pracując jeszcze w tym czasie w Neapolu, poprosiłem o pomoc w zorganizowaniu konferencji moich przyjaciół w San Diego. Nieocenioną pomoc okazali: prof. Janusz Supernak – przewodniczący Stowarzyszenia Miast Siostrzanych San Diego–Warszawa, dr Zofia

Rycina 4. Przewodniczący delegacji lekarzy amerykańskich CAPT A. Shimkus wręcza Szefowi Służby Zdrowia WP płk. dr med. A. Trybuszowi czapkę-trofeum *Top Gun*, Kraków 10.06.1998 r.

Figure 4. The head of the delegation of US physicians CAPT A. Shimkus hands the *Top Gun* trophy cap to the Chief Physician of the Polish Armed Forces COL A. Trybusz, MD, PhD, Krakow, June 10, 1998

Rycina 5. Wizyta polskich psychiatrów wojskowych w USNMC San Diego; (od lewej) mjr Z. Wawrzyniak, płk S. Ilnicki, płk A. Florkowski, CAPT M. Bailey, płk W. Gruszczyński, 9.10.1999 r.

Figure 5. Visit of Polish military psychiatrists to the USNMC San Diego; (from left) MAJ Z. Wawrzyniak, COL S. Ilnicki, COL A. Florkowski, CAPT M. Bailey, COL W. Gruszczyński, Oct. 9, 1999

Dziewanowska – psychiatra, szefowa komitetu medycyny i nauki w tym stowarzyszeniu, Jerzy Barankiewicz – prezes Polskiego Salonu Artystycznego w San Diego, oraz wielu innych. Wszystkim im należą się serdeczne wyrazy podziękowania. Tematyka konferencji to m.in. „Ocena cech charakterologicznych kandydatów

Rycina 6. Wizyta na statku-szpitalu USNS Mercy; przyjęcie w sali reprezentacyjnej szpitala, San Diego 21.10.1999 r.

Figure 6. Visit to the USNS Mercy hospital ship; lunch in the wardroom, San Diego Oct. 21, 1999

do służby wojskowej”, „Postępy w farmakologicznym leczeniu depresji i ich wpływ na leczenie zaburzeń afektywnych przez wojskowych psychiatrów amerykańskich”, „Autoagresywne zachowania u personelu wojskowego z minimalnym uszkodzeniem mózgowym”, „Ewaluacja czynników psychopatologicznych w etiologii zachowań samobójczych w WP”, „Telemedycyna w psychiatrii”, „Sądowo-psychiatryczna ocena sprawców przestępstw typowo wojskowych w WP”, „Trudności adaptacyjne do służby wojskowej a psychopatologia w wieku dziecięcym”.

W czasie wizyty w San Diego członkowie polskiej delegacji wraz z towarzyszącymi im żonami mieli możliwość zwiedzenia NMCSO – nowoczesnego, jednego z największych szpitali wojskowych w USA, byli gośćmi na USNS Mercy – jednym z dwóch amerykańskich pływających szpitali wojskowych (ryc. 6.), zwiedzili nowoczesny, największy w USA, lotniskowiec USS John M. Stennis i jedno z najbardziej renomowanych cywilnych centrów badawczych w Kalifornii – University California San Diego (UCSD). Ponadto spotkali się z przedstawicielami organizacji polonijnych w San Diego – Polskiego Salonu Artystycznego, Centrum Polskiej Kultury oraz Polskiej Misji Rzymskokatolickiej św. Maksymiliana Kolbe w San Diego (ryc. 7.), a także Stowarzyszenia Miast Siostrzanych San Diego–Warszawa (ryc. 8.). Psychiatrzy wojskowi z Polski spotkali się wszędzie z bardzo serdecznym przyjęciem przez wojskowych lekarzy amerykańskich, a także przez przedstawicieli Polonii Amerykańskiej w San Diego.

Trzecie polsko-amerykańskie sympozjum psychiatrów wojskowych, podobnie jak pierwsze, składało się z dwóch części: pierwsza miała miejsce w Warszawie (10–11.09.2001), druga w Krakowie (14.09. 2001). W skład delegacji amerykańskiej wchodził oficerowie NMCSO: RADM Alberto Diaz – Komendant Centrum, CAPT

Rycina 7. Wizyta w Polskiej Misji Rzymskokatolickiej św. Maksymiliana Kolbe w San Diego, 24.10.1999 r.

Figure 7. Visit to St. Maximilian Kolbe Roman Catholic Polish Mission in San Diego, Oct. 24, 1999

Rycina 8. Spotkanie z Panią Alejandra Galvanos, oficerem protokołu burmistrza San Diego – miasta siostrzanego Warszawy, Pani Susan Golding, 20.10.1999 r.

Figure 8. Meeting with Mrs. Alejandra Galvanos, the Protocol Officer of the Mayor of San Diego – the Warsaw's sister-city, Mrs. Susan Golding, Oct. 20, 1999

Michael Bailey – Szef Oddziału Psychiatrii w NMCSO, CDR Stanley Raczek – psychiatra, CAPT Sonia Menenberg – Szefowa Oddziału Pielęgniarstwa Psychiatrycznego, psycholog James Spira, PhD, oraz Mrs Ula Tazu – psychiatryczny pracownik socjalny (ryc. 9.). Głównymi organizatorami spotkania w Warszawie byli: Komendant CSK WAM płk prof. Eugeniusz Dziuk i płk prof. Marek Maruszyński oraz kierownik PZP CSK WAM płk Stanisław Ilnicki.

W pierwszym dniu konferencji w Szpitalu na Szaserów (10 września) przedstawiono m.in. następujące prezentacje: „Służba wojskowa jako źródło zagrożenia dla zdrowia psychicznego żołnierzy”, „Zapobieganie

Rycina 9. Delegacja lekarzy USNMC San Diego w CSK WAM w Warszawie; (od lewej) CDR S.W. Raczek, RADM A. Diaz z małżonką, płk prof. E. Dziuk, CAPT M. Bailey, Mrs Ula Tazu, płk S. Illicki, 9.09.2001 r.

Figure 9. Visit of a delegation of physicians from the USNMC San Diego to the CSK WAM in Warsaw; (from left) CDR S.W. Raczek, RADM A. Diaz with his wife, COL Prof. E. Dziuk, CAPT M. Bailey, Mrs Ula Tazu, COL S. Illicki, Sept. 9, 2001

Rycina 10. Podpisanie Listów intencyjnych o współpracy CSK WAM w Warszawie i USNMC San Diego przez RADM A. Diaza i płk. prof. M. Maruszyńskiego, 10.09.2001 r.

Figure 10. Signing of the Letters of Intent on collaboration between the CSK WAM in Warsaw and NMC San Diego by RADM A. Diaz and COL Prof. M. Maruszyński, Sept. 10, 2001

samobójstwom w wojsku amerykańskim”, „Dobór psychologiczny i działalność psychoprofilaktyczna w Siłach Zbrojnych RP”, „Zapobieganie nadużywaniu alkoholu w Siłach Zbrojnych USA”, „Psychoprofilaktyka i promocja zdrowia w zaburzeniach psychicznych organicznych w wojsku”, „Zapobieganie i leczenie przewlekłego bólu”, „Psychoedukacja w wojsku”, „Psychoprofilaktyka i promocja zdrowia w zaburzeniach psychosomatycznych u żołnierzy”, „Leczenie Zespołu Stresu Pourazowego (PTSD)”, „Zachowania autoagresywne żołnierzy a możliwości psychoprofilaktyki”, „Rola dekompresji

Rycina 11. Wykładowcy warsztatów III Sympozjum Psychiatrów Wojskowych Polski i Stanów Zjednoczonych AP; (od lewej) CAPT S. Menenberg, Mrs U. Tazu, CAPT M. Bailey, M. Spira, PhD, CDR S.W. Raczek, 11.09.2001 r.

Figure 11. Lecturers of the 3rd Symposium of Polish and US Military Psychiatrists; (from left) CAPT S. Menenberg, Mrs U. Tazu, CAPT M. Bailey, M. Spira, PhD, CDR S.W. Raczek, Sept. 11, 2001

krytycznego stresu w utrzymaniu efektywności wojsk oraz w zapobieganiu wystąpieniu PTSD”, „Psychoprofilaktyka i promocja zdrowia w zaburzeniach adaptacyjnych u żołnierzy”. Wieczorem tego dnia odbyła się uroczystość podpisania „Listów intencyjnych” (Letters of Intent) między Centralnym Szpitalem Klinicznym Wojskowej Akademii Medycznej w Warszawie a Centrum Marynarki Wojennej, San Diego, USA. Ze strony polskiej dokument podpisał płk prof. Marek Maruszyński – Komendant Centralnego Szpitala Klinicznego WAM, a ze strony amerykańskiej RADM Alberto Diaz – Komendant Centrum Medycznego w San Diego (ryc. 10.). W Listach intencyjnych sygnatariusze zobowiązali się do „aktywnego poszukiwania form przyszłej współpracy w dziedzinie nowoczesnych technik leczniczych, wspólnych szkoleń, wspólnych badań naukowych oraz w zakresie wymiany informacji medycznej”.

Drugi dzień konferencji w Warszawie poświęcony był na szkolenie polskich psychiatrów i psychologów w szybkich interwencjach psychiatrycznych w sytuacjach masowych katastrof. Polscy uczestnicy wykazali duże zainteresowanie treningiem, brali czynny udział w szkoleniu (ryc. 11.–12.).

Przyszła pora na pożegnanie z gościnnymi gospodarzami; jeszcze tylko pamiątkowe grupowe zdjęcie i powrót do Hotelu Belwederskiego. W drodze do hotelu dowiedzieliśmy się z komunikatu radiowego, że w Nowym Jorku, na Manhattanie samolot pasażerski uderzył w ponad 100-piętrowy budynek World Trade Center. W lobby hotelowym patrzyliśmy w szoku na ekran hotelowego telewizora, jak w płomieniach runął drugi budynek WTC. Nie było już wątpliwości, że był to atak terrorystyczny, a nie zwykła katastrofa lotnicza. Admirał Diaz

Rycina 12. Uczestnicy III Sympozjum Psychiatrów Wojskowych Polski i Stanów Zjednoczonych AP w Warszawie, 11.09.2001 r.

Figure 12. Participants of the 3rd Symposium of Polish and US Military Psychiatrists in Warsaw, Sept. 11, 2001

zadzwoił do ambasady amerykańskiej, prosząc o instrukcje, co mamy robić. Po wielu próbach skontaktowania się z ambasadą telefon odebrał attache wojskowy ambasady, który sugerował trzymać „low profile”, tj. nie wychodzić z hotelu, nie nosić mundurów, nie rozmawiać w miejscach publicznych po angielsku i czekać na dalsze dyspozycje. Z trudem udało mi się przekonać admirała, że Polacy nie są nastawieni antyamerykańsko, że nie ma wśród nich antyamerykańskich terrorystów. Wieczorem poszliśmy pod ambasadę amerykańską, gdzie gromadzili się liczni mieszkańcy Warszawy, składając kwiaty oraz zapalone znicze pod bramą. Byliśmy wzruszeni spontaniczną reakcją Polaków na to tragiczne wydarzenie (ryc. 13.).

Druga część sympozjum, która miała odbyć się następnego dnia w Krakowie, została przesunięta na 14 września. Do Krakowa udaliśmy się pociągiem. Organizatorzy, na czele z płk. prof. Antonim Florkowskim i płk. prof. Wojciechem Gruszczyńskim, rozumieli naszą sytuację. Uczestników przywitał płk dr med. Wiesław Sibiga – Komendant 5. Wojskowego Szpitala Klinicznego w Krakowie. Na wstępie poprosił zgromadzonych o powstanie i uczczenie minutą ciszy pamięć ofiar terrorystycznych ataków w Nowym Jorku i Waszyngtonie. Byliśmy wzruszeni serdecznością naszych polskich kolegów (ryc. 14.).

W części naukowo-szkoleniowej CAPT Michael Bailey prezentował temat „Psychiatria w Marynarce Wojennej Stanów Zjednoczonych”, Mrs Ula Tazu mówiła o „Roli asystenta społecznego w zapewnieniu świadczeń socjalnych i opieki po leczeniu szpitalnym osobom

Rycina 13. Przed Ambasadą Stanów Zjednoczonych AP w Warszawie, 11.09.2001 r.

Figure 13. In front of the US Embassy in Warsaw, Sept. 11, 2001

Rycina 14. Uczestnicy krakowskiej części III Sympozjum Psychiatrów Wojskowych Polski i Stanów Zjednoczonych AP, 14.09.2001 r.

Figure 14. Participants of the Krakow part of the 3rd Symposium of Polish and US Military Psychiatrists, Sept. 14, 2001

Rycina 15. Wykład prof. B.K. Wiederhold podczas warsztatów terapii PTSD wspomaganej VR, KPiSB WIM, 8.06.2007 r.

Figure 15. Lecture of Prof. B. K. Wiederhold at the VR-Supported PTSD Therapy Workshop, KPiSB WIM, June 8, 2007

wojskowym oraz ich rodzinom”, a James Spira przedstawił temat „Specjalne Zespoły Szybkiej Interwencji Psychiatrycznej (SPRINT) – doświadczenia amerykańskie”. Wieczorem udaliśmy się pod Konsulat Amerykański, gdzie podobnie jak wcześniej w Warszawie, zebrali się mieszkańcy Krakowa, składając kwiaty i zapalone znicze pod bramą, wyrażając w ten sposób solidarność ze społeczeństwem amerykańskim. Moją uwagę – wśród wielu przygotowanych odręcznie plakatów – zwrócił szczególnie jeden duży, trzymany przez kilkunastoletniego chłopca z napisem: „Ameryka – jesteśmy z Tobą”. Zapytany przeze mnie, co go skłoniło do wyrażenia w ten sposób swoich uczuć, odpowiedział, że przyjaźni się

z amerykańską koleżanką, która mieszka na Manhattanie i bardzo się o nią martwi. Po wielu perypetiach, dopiero po kilku dniach udało się nam powrócić do Stanów. Ten wyjazd do Polski będziemy wszyscy długo pamiętać.

W czerwcu 2007 r., po wielu miesiącach przygotowań, na zaproszenie płk. Stanisława Ilnickiego – założyciela i kierownika Kliniki Psychiatrii i Stresu Bojowego (KPiSB) WIM, przy poparciu Dyrektora WIM płk prof. Grzegorza Gieleraka, przybyła do Polski trzyosobowa delegacja w celu przeszkolenia polskich psychologów i psychiatrów w zastosowaniu nowoczesnej technologii Virtual Reality (VR) w leczeniu PTSD. W skład delegacji amerykańskiej wchodził: prof. Brenda K. Wiederhold, PhD – współzałożycielka Virtual Reality Medical Center (VRMC) w San Diego, dyrektor Virtual Reality Medical Institute (VRMI) w Brukseli, światowy autorytet w zastosowaniu nowoczesnych technik komputerowych w medycynie, CDR Stanley Raczek ze Szpitala Wojskowego w Camp Pendleton w Kalifornii – przedstawiciel VRMC w San Diego, a jednocześnie dyrektor ds. szkolenia w Polsce, oraz dr. James Spira PhD. – psycholog, ekspert w leczeniu zaburzeń nerwicznych, a zwłaszcza psychosomatycznych u żołnierzy z użyciem technologii VR. Nieocenioną pomocą w zorganizowaniu szkolenia w Warszawie służył dr inż. Ryszard Olesiński z Biura Amerykańsko-Polskiej Współpracy Obronnej z Ambasady Amerykańskiej w Warszawie (ryc. 15.–16.). W szkoleniu w Szpitalu na Szaserów wzięło udział około 25 osób, głównie spośród personelu KPiSB, ale również psychologów jednostek wojskowych oraz ratownictwa medycznego Służby Pożarniczej. W szkoleniu wykorzystano sprzęt elektroniczny przywieziony przez delegację amerykańską, który aktem darowizny został przekazany Klinice Stresu Bojowego WIM.

Rycina 16. Uczestnicy warsztatów terapii PTSD wspomaganej VR; w pierwszym rzędzie (od lewej) m.in. prof. B.K. Wiederhold, dr inż. R. Oleśiński, CDR S.W. Raczek, płk prof. G. Gielera, prof. S. Ilnicki, w drugim rzędzie M. Spira, PhD, Warszawa, KPiSB WIM, 8.06.2007 r.

Figure 16. Participants of the VR-Supported PTSD Therapy Workshop; in the first row (from left) Prof. B. K. Wiederhold, R. Oleśiński, PhD, CDR S.W. Raczek, COL Prof. G. Gielera, Prof. S. Ilnicki, in the second row M. Spira, PhD, and others, Warsaw, KPiSB WIM, June 8, 2007

Rycina 17. Wykładowcy warsztatów terapii PTSD w Wiśle; (od lewej) S. Szymańska, A. Laskowska, prof. B.K. Wiederhold, prof. S. Ilnicki, M. Zbyszewski, 10.12.2008 r.

Figure 17. Lecturers of the PTSD Therapy Workshop in Wisła; (from left) S. Szymańska, A. Laskowska, Prof. B. K. Wiederhold, Prof. S. Ilnicki, M. Zbyszewski, Dec. 10, 2008

Rycina 18. Konferencja w Wiśle; (od lewej) prof. B.K. Wiederhold, A. Laskowska, CDR S.W. Raczek, prof. S. Ilnicki, 11.12.2008 r.

Figure 18. Conference in Wisła; (from left) Prof. B.K. Wiederhold, A. Laskowska, CDR S.W. Raczek, Prof. S. Ilnicki, Dec. 11, 2008

W grudniu 2008 r. odbyła się w Wiśle zorganizowana przez dr. Macieja Matuszczyka z Katedry i Kliniki Psychiatrii AM w Katowicach II Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Szkoleniowa „Farmakoterapia i psychotherapia – jeden cel, dwie drogi”, na której prof. Brenda Wiederhold wygłosiła referat „Zastosowanie technologii wirtualnej rzeczywistości (VR) w medycynie”, a CDR Stanley Raczek mówił o „Zastosowaniu technik VR w leczeniu PTSD oraz innych zaburzeń lękowych”. Profesor Stanisław Ilnicki z psychologami KPISB WIM – Sylwią Szymańską, Agnieszką Laskowską i Maciejem Zbyszewskim – przedstawili kilka referatów na temat zastosowania technologii VR w diagnostyce i leczeniu PTSD, m.in. „Opowieść o człowieku tańczącym ze śmiercią”, w którym omówiono fascynujący przypadek pacjenta z rozpoznaniem ciężkiego PTSD leczonego z bardzo dobrym wynikiem z użyciem VR^a. Rozmowy o historii Polski podczas podróży samochodowej do Wisły, odwiedziny Sanktuarium na Jasnej Górze oraz Miejsca Pamięci i Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu dopełniły program tej pamiętnej konferencji (ryc. 17.–18.).

Podsumowanie

Każdy kontakt z polskimi wojskowymi psychiatrami i psychologami był dla mnie osobiście wielkim, niezapomnianym przeżyciem. Mój wkład w rozwijanie współpracy

między psychiatrią amerykańską i polską został oceniony pozytywnie przez wszystkich, którzy ze mną pracowali. Dowodem tego uznania niech będzie m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej nadany mi przez polskiego Prezydenta Lecha Kaczyńskiego, medal „Gloria Medicinae”, przyznany mi przez Polskie Towarzystwo Lekarskie, medal pamiątkowy przyznany mi przez Rektora i Senat Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi oraz wiele innych odznaczeń i wyróżnień. Myślę, że udowodniłem swoją działalnością, że nie byłem „zdrajcą”.

Opisane przeze mnie przykłady współpracy polskich i amerykańskich psychiatrów wojskowych powinny być zachętą dla obecnych polskich psychiatrów, pracujących z żołnierzami cierpiącymi na zaburzenia emocjonalne, do kontynuowania rozpoczętej przed laty współpracy, która „będzie korzystna dla obu stron i przyczyni się do skuteczniejszego rozwiązywania problemów medycyny wojskowej dwudziestego pierwszego wieku” (cytat z „Listu intencyjnego”).

Chciałbym w tym miejscu podziękować Dyrektorom Wojskowego Instytutu Medycznego w Warszawie, profesorom: płk. Eugeniuszowi Dziukowi, gen. Markowi Maruszyńskiemu i gen. Grzegorzowi Gielerakowi, oraz Komendantowi 5. Wojskowego Szpitala Klinicznego w Krakowie płk. Wiesławowi Sibidze za poparcie naszych inicjatyw oraz nieocenioną pomoc w zapewnieniu kolejnym ekipom wojskowych psychiatrów amerykańskich zakwaterowania, wyżywienia i transportu. Chcę również podziękować serdecznie wszystkim polskim psychiatrom i psychologom wojskowym z Warszawy, Łodzi i Krakowa, którzy aktywnie uczestniczyli w organizowaniu współpracy między wojskowymi psychiatrami polskimi i amerykańskimi. Szczególne podziękowania należą się płk. prof. Antoniemu Florkowskiemu i płk. prof. Wojciechowi Gruszczyńskiemu z Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi, a przede wszystkim płk. prof. Stanisławowi Ilnickiemu z Wojskowego Instytutu Medycznego w Warszawie, który był motorem napędowym wszystkich inicjatyw i który zachęcił mnie do spisania tych refleksji.

^a Tworus R, Szymańska S, Ilnicki S. A soldier suffering from PTSD, treated by controlled stress exposition using Virtual Reality and behavioral training. *Cyberpsychol Behav Soc Networking*, 2010; 13 (1): 103–107